

Łódź, dn. 07.01.2019

Dr hab. n. med. Joanna Jurewicz, prof. IMP
Kierownik Pracowni Środowiskowych Zagrożeń Reprodukcyjnych
Zakład Epidemiologii Środowiskowej
Instytut Medycyny Pracy w Łodzi
Ul. Św. Teresy 8
91-348 Łódź

Recenzja rozprawy doktorskiej
Lek. Med. Katarzyny Milcarz pt.:

„Palenie bierne, czynne oraz czynniki motywujące i bariery w zaprzestaniu palenia tytoniu
wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym”

Promotor:

dr hab. prof. nadzw. Dorota Kaleta
Zakład Higieny i Promocji Zdrowia
Katedra Higieny i Epidemiologii
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Promotor pomocniczy:

Dr n. med. Łukasz Balwicki
Zakład Higieny i Promocji Zdrowia
Katedra Higieny i Epidemiologii
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Tematyka i zakres rozprawy doktorskiej:

Rozprawa doktorska Pani Katarzyny Milcarz dotyczy bardzo ważnego zagadnienia jakim jest analiza czynników motywujących i barier w zaprzestaniu palenia tytoniu wśród osób o niskim statusie socjoekonomicznym. Palenie tytoniu nadal pozostaje kluczowym problemem zdrowia publicznego. Tempo postępów w ograniczaniu częstości palenia tytoniu jest różnorodne w zależności od położenia geograficznego, statusu rozwoju czy płci. Częstość palenia tytoniu i związane z tym zagrożenia dla zdrowia są wyższe wśród grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej, co przekłada się na zapalenie pierwszego papierosa we wcześniejszym wieku, nałogowe palenie tytoniu, rzadziej podejmowane próby rzucenia. Ponadto osoby w niekorzystnej sytuacji społecznej mogą mieć trudności z dostępem do opieki zdrowotnej, uzyskaniem porad o rzuceniu palenia oraz leczeniem. Zatem poznanie czynników motywujących do rzucenia palenia jest istotne z uwagi na możliwość zwiększenia liczby osób niepalących. Zmniejszenie konsumpcji tytoniu jest

jednym z największych wyzwań dla zdrowia publicznego. Warunkiem skutecznego działania jest realizacja programów, które uwzględniają społeczne uwarunkowania zdrowia i nierówności zdrowotne.

Ponieważ nie istnieją obecnie odpowiednie dane oraz dotychczas nie prowadzono na szeroka skalę badań dotyczących palenia tytoniu oraz czynników motywujących do rzucenia palenia wśród osób pochodzących ze środowisk o niskim statusie społeczno-ekonomicznym zatem wybór tematu rozprawy doktorskiej lek med. Katarzyny Milcarz stawiającej sobie za zadanie m in. poszukiwanie tych czynników wśród osób korzystających z pomocy społecznej uważam za w pełni zasadny i wychodzący naprzeciw aktualnym problemom szeroko rozumianego zdrowia publicznego.

W rozprawie zaprezentowano wyniki badań dotyczące częstości rozpowszechnienia palenia tytoniu, czynników motywujących do zaprzestania palenia tytoniu wśród osób korzystających z pomocy społecznej z powiatu piotrkowskiego. Badano również narażenie na środowiskowy dym tytoniowy, a także rozpowszechnienie dobrowolnego wprowadzenia zakazu palenia tytoniu w domach osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym.

Ocena rozprawy doktorskiej:

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska składa się ze spójnego tematycznie cyklu trzech prac oryginalnych. Wszystkie prace zostały opublikowane w recenzowanych, anglojęzycznych czasopismach naukowych. Dwie w czasopiśmie International Journal of Environmental Research and Public Health i jedna w International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health. We wszystkich trzech pracach Doktorantka jest pierwszym autorem, co oznacza, że jej wkład w wykonanie poszczególnych elementów pracy jest dominujący. Udział Doktorantki w przygotowaniu wszystkich publikacji został potwierdzony stosownymi oświadczeniami współautorów, zamieszczonymi na końcu pracy.

Autorka postawiła sobie za cel pracy doktorskiej ocenę częstości rozpowszechnienia palenia tytoniu, zainteresowania respondentów rzuceniem palenia oraz barier i czynników motywujących do zaprzestania palenia tytoniu wśród osób korzystających z pomocy społecznej z powiatu piotrkowskiego. Dodatkowo badano również narażenie na środowiskowy dym tytoniowy, rozpowszechnienie dobrowolnego wprowadzenia zakazu palenia tytoniu w domach osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym. Część pracy stanowiła

również analiza czynników predykcyjnych palenia czynnego, biernego i zamiaru zaprzestania palenia.

Cykl obejmuje trzy publikacje z IF, a łączna wartość cyklu to IF=5,569.

Składowe cyklu:

1. Milcarz K., Makowiec-Dąbrowska T., Bąk-Romaniszyn L., Kaleta D. Smoking patterns and smoking cessation willingness - a study among beneficiaries of government welfare assistance in Poland. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2017; 14 (2): E131

Artykuł dotyczy pierwszego z celów pracy doktorskiej- częstości palenia tytoniu oraz chęci zaprzestania palenia wśród osób korzystających z pomocy społecznej powiatu piotrkowskiego. Na podkreślenie zasługuje fakt przeprowadzenia wywiadów kwestionariuszowych wśród dużej grupy respondentów (n=1817). Autorzy wykazali, że w badanej populacji kilka cech było związane z codziennym paleniem: płeć męska, niski poziom wykształcenia, bezrobocie lub tymczasowe zatrudnienie, brak świadomości zagrożeń zdrowotnych związanych z paleniem, używanie e-papierosów i narażenie na środowiskowy dym tytoniowy (ETS). Zamiar rzucenia palenia wśród osób palących codziennie była pozytywnie skorelowana z ich świadomością na temat szkodliwości palenia tytoniu, brakiem wcześniejszych prób rzucenia palenia i niską ekspozycją na ETS. Częstość palenia wśród osób korzystających z pomocy społecznej powiatu piotrkowskiego jest wyższa niż w populacji generalnej, ale ponad połowa z nich jest gotowa rzucić palenie. Autorzy słusznie zauważają, że istnieje zatem potrzeba stworzenia systemu i narzędzi pomagającego osobom z tej grupy społecznej w rzuceniu palenia.

2. Milcarz K., Polańska K., Balwicki Ł., Makowiec-Dąbrowska T., Hanke W., Bak-Romaniszyn L., Kaleta D. Perceived barriers and motivators to smoking cessation among socially disadvantaged populations in Poland. *IJOMEH-01377-2018-01*. Artykuł zaakceptowany do druku Doi. 10.13075/ijomeh.1896.01377

Artykuł drugi dotyczy barier i czynników motywujących do zaprzestania palenia tytoniu wśród tej samej grupy osób korzystających z pomocy społecznej powiatu piotrkowskiego.

Najczęstszymi przeszkodami w rzuceniu palenia były trudności z rzuceniem palenia, brak chęci rzucenia palenia oraz objawy uzależnienia i odstawienia (głód papierosów, nawyk, stres i zmiany nastroju). Znacznie wyższy odsetek takich barier odnotowano wśród osób palących 10 papierosów lub więcej w porównaniu do palaczy palących mniej niż 10 papierosów dziennie. Natomiast czynnikami motywującymi do rzucenia były: dostępna farmakoterapia, dostęp do bezpłatnej kliniki oraz zachęta i wsparcie zapewnione przez lekarza. Niezwykle ważny i bardzo praktyczny jest wniosek wynikający z przedstawionego artykułu, że wsparcie społeczne i kwestie finansowe, w tym bezpłatne środki farmakoterapii czy kliniki leczenia nałogu, a także zachęta ze strony lekarzy i wsparcie mają kluczowe znaczenie dla zaprzestania palenia.

3. Milcarz K., Bąk-Romaniszyn L., Kaleta D. Environmental tobacco smoke exposure and smoke-free rules in homes among socially-disadvantaged populations in Poland. *Int J Environ Res Public Health*. 2017; 14 (4): E447

Trzeci artykuł z cyklu publikacyjnego dotyczy narażenia na środowiskowy dym tytoniowy, a także rozpowszechnienia dobrowolnego zakazu palenia tytoniu w domach respondentów o niskim statusie socjo-ekonomicznym. 19,4% respondentów zadeklarowało narażenie na ETS w domu. Status palacza i brak świadomości o ryzyku zdrowotnym związanym z narażeniem na środowiskowy dym tytoniowy były czynnikami wpływającymi na brak wprowadzenia całkowitego zakazu palenia w domu. Głównym wnioskiem, ważnym z punktu widzenia zdrowia publicznego jest fakt, że osoby w niższym statusie ekonomicznym, w szczególności kobiety z terenów wiejskich w Polsce są narażone na środowiskowy dym tytoniowy w domach. Konieczne jest zatem podjęcia działań dotyczących wiedzy osób o negatywnych skutkach zdrowotnych narażenia na środowiskowy dym tytoniowy.

Zestaw przedstawionych prac jest interesujący ze względu na ich uzupełniający się charakter w kontekście szerokiego przedstawienia tematu pracy doktorskiej- oceny częstości rozpowszechnienia palenia tytoniu, barier i czynników motywujących do zaprzestania palenia.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa na stopień doktora nauk medycznych składa ze Wstępu, Celów pracy, Materiałów i Metod, Publikacji stanowiących treść rozprawy doktorskiej, Wyników, Dyskusji, Wniosków i Piśmiennictwa. Praca zawiera ponadto streszczenia w języku polskim i angielskim oraz oświadczeń współautorów.

We Wstępie pracy doktorskiej Doktorantka szczegółowo przedstawiła teoretyczne podstawy zagadnień, którymi zajęła się w swojej pracy badawczej. Wstęp stanowi szczegółowe i rzetelne omówienie poruszanych zagadnień, w oparciu o szeroką i aktualną literaturę i pozwala czytelnikowi na zapoznanie się z problemami, na których Doktorantka skupia się w swojej pracy badawczej. Wstęp w sposób ciekawy wprowadza w zagadnienia pracy. Przedstawiona wnikliwa analiza aktualnej literatury i danych epidemiologicznych nie pozostawia wątpliwości, że decyzja Doktorantki o kierunku prowadzonych badań jest w pełni uzasadniona zakresem obecnej wiedzy, zarówno z naukowego, epidemiologicznego jak i medycznego punktu widzenia.

Krótki rozdział „Cel pracy” opisuje co planowano zbadać. Jedyne zarzut jaki można postawić to to, że nie ma jednego głównego celu pracy. W mojej opinii należałoby wskazać cel główny, a potem cele szczegółowe. Na przykład celem głównym mogłaby być ocena częstości palenia tytoniu wśród osób korzystających z pomocy społecznej powiatu piotrkowskiego. Natomiast cele szczegółowe mogłyby dotyczyć: barier i czynników motywujących do rzucenia palenia; narażenia na środowiskowy dym tytoniowy i rozpowszechnienia dobrowolnego zakazu palenia tytoniu w domach respondentów; czynników predykcyjnych palenia czynnego, biernego i zaprzestania palenia.

W rozdziale „Materiał i metody” Doktorantka bardzo dobrze opisuje jakich metod użyła aby odpowiedzieć na zadane w pracy pytania badawcze i zrealizować zakładane cele pracy. Rozdział ten zawiera opis badanej grupy i narzędzi użytych w badaniu (kwestionariusze). Ponadto Doktorantka opisała stosowane metody statystyczne oraz zgodę komisji bioetycznej na przeprowadzenie badania. W mojej opinii istotne byłoby również uzyskanie od respondentów lub też przeprowadzenie wśród badanych kwestionariusza dotyczącego stresu wynikającego z codziennego życia, który może być jednym z głównych czynników powodujących chęć sięgnięcia po papierosa.

W rozdziale „Wyniki” Doktorantka omówiła szczegółowo wyniki kolejnych etapów pracy badawczej. Ten rozdział dysertacji rozpoczęła od przedstawienia wyników prac nad

charakterystyką badanej grupy i innych badanych zmiennych. Następnie Autorka omówiła wyniki przedstawione również w cyklu publikacyjny.

Podsumowując, wyniki zostały dobrze udokumentowane i poprawnie zaprezentowane. Wysoko oceniam kompleksowe podejście do tematu palenia tytoniu wśród osób korzystających z pomocy społecznej. Jest to aspekt unikalny i bardzo cenny z punktu widzenia zdrowia publicznego. Wykazane zostało, że istnieje potrzeba opracowania strategii antytytoniowych dostosowanych do potrzeb grup społecznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji socjo-ekonomicznej.

W kolejnym rozdziale dysertacji Doktorantka przeprowadziła krytyczną analizę otrzymanych wyników w porównaniu z danymi opublikowanymi przez innych autorów. Wszystkie różnice zostały przedstawione w sposób logiczny i syntetyczny a ich przyczyny poddano wnikliwej analizie. Ponadto rozdział ten zawiera informacje na temat mocnych stron badania jak i jego ograniczeń. Rozdział ten jest napisany w sposób jasny i przejrzysty i dowodzi dobrego przygotowania do pracy naukowej.

Kolejny rozdział dotyczy wniosków wynikających z przedstawionych w pracy wyników jak i ewentualnych zaleceń odnośnie wykorzystania uzyskanych przez Autorkę wyników. W mojej opinii należałoby najpierw sformułować wnioski, a następnie przedstawić rekomendacje z nich wynikające, a nie wszystkie elementy razem.

Autorka powołuje się na 124 pozycje literaturowych. Jest to aktualna literatura (w większości opublikowana w ostatnich 10 latach) i dotyczy poruszanych zagadnień. Lista publikacji dowodzi znajomości przez Doktorantkę literatury przedmiotu oraz umiejętności krytycznej oceny źródeł.

Podsumowanie:

Mimo opisanych wyżej drobnych niedociągnięć praca jest bardzo wartościowa, ma znaczenie poznawcze i dostarcza elementów wiedzy na temat palenia oraz czynników motywujących i barier w zaprzestaniu palenia tytoniu wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym. Ogólna redakcja pracy, sposób wykorzystania źródeł i opis przeprowadzonych badań oraz otrzymanych rezultatów nie budzą większych zastrzeżeń.

Rozprawę lek Katarzyny Milcarz oceniam wysoko. Doktorantka sprawnie posługuje się terminologią naukową oraz wykorzystuje dane z piśmiennictwa. Praca dowodzi wysokich kompetencji Doktorantki oraz dobrego przygotowania do samodzielnej pracy naukowej.

Reasumując stwierdzam, że wszystkie sformułowane przeze mnie uwagi krytyczne nie mają charakteru zasadniczego, a przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska stanowi istotny wkład do problematyki dotyczącej palenia tytoniu wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym. Praca także zawiera dużo wiedzy ogólnej i świadczy o bardzo dobrej znajomości problemu przez Doktorantkę.

Podsumowując, w mojej ocenie rozprawa doktorska lek Katarzyny Milcarz spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz 595 z późn. zm.).

W związku z tym zwracam się do Rady Naukowej Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek Katarzyny Milcarz do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie ze względu na bardzo wysoki poziom naukowy cyklu poszerzający obecny stan wiedzy na temat palenia tytoniu oraz czynników motywujących i barier w zaprzestaniu palenia wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym i dużym walorze praktycznym cyklu stawiam wniosek o wyróżnienie recenzowanej przeze mnie rozprawy doktorskiej.

KIEROWNIK
Pracowni Środowiskowych
Zagrożeń Reprodukcyjnych
Joanna Jurewicz
dr hab. n. med. Joanna Jurewicz